

Γιατί το νέο κοιτάσμα του στρατηγού Σίσι βρίσκεται στα όρια της ΑΟΖ του στρατηγού Σίσι; Γιατί βρίσκεται μόλις 6 χιλιόμετρα από την ΑΟΖ των αλθοκυπρίων; Πόσο απέχει από την ΑΟΖ των Ισραηλινών; Τι διάλογο συζητάνε όταν βρίσκονται στις τριμερείς και κάνουν ζητο; Απαντήσεις παρέχονται πάρακατούλια...

ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΔΙΠΛΑ ΣΕ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΣΥΝΟΡΑ



Ο κρατικός έρωτας για το πετρέλαιο και η προέλευσή του

1. Ο Στρατηγός Σίσι Βρίσκει Πετρέλαιο

Και ξάφνου, στις αρχές του Σεπτεμβρίου, πλημμύρα χαράς συνεπήρε τους πιστούς υπηκόους του καλού στρατηγού Σίσι! Ο «ιταλικός πολυεθνικός ενεργειακός κολοσσός ENI» «ανακάλυψε το εικοστό μεγαλύτερο κοιτάσμα φυσικού αερίου στον κόσμο». Το κοιτάσμα βρίσκεται 190 χιλιόμετρα από την ακτογραμμή της Αιγύπτου, σε βάθος 1450 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας, έχει έκταση 100 τετραγωνικά χιλιόμετρα, έχει δυνατότητα παραγωγής 30 τρισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου, θα καλύψει τις ανάγκες της Αιγύπτου για πενήντα χρόνια.¹

Για κάντε μια παύση εδώ. Θυμάστε τίποτα από τα βασικά μεγέθη του κοιτάσματος; Προφανώς όχι. Θυμάστε όμως την ίδια την ακρίβεια των μετρήσεων, το αδιαμφισβήτητο της ύπαρξής του, την ευεργετική του δράση επί της αιγυπτιακής οικονομίας, όλα τους επιτεύγματα που καθίστανται εφικτά, χάρις τόσο στην βαθιά κατάρτιση των επιστημόνων γεωλόγων του πολυεθνικού ενεργειακού κολοσσού, όσο και στην περιγραφική δεινότητα του διευθύνοντα συμβούλου του, Κλαούντιο Ντεσκάλτσι, που αμέσως μετά την ανακάλυψη προχώρησε σε σύντομες, πλην όμως ενθουσιώδεις δηλώσεις.

Άλλος που προχώρησε σε δηλώσεις ήταν ο αρχηγός των αλθοκυπρίων κύριος Αναστασιάδης. Ετούτος εδώ θυμόταν τα βασικά μεγέθη του κοιτάσματος καλύτερα κι από τον Κλαούντιο. Μάλιστα, χάρηκε ιδιαίτερος με την αιγυπτιακή ανακάλυψη, γιατί «τα δικά μας τεμάχια 10, 11 και 12 γειτνιάζουν και απέχουν μόλις 6 χλμ., άρα αντιλαμβάνεστε (...). Παρακάτω αντιλαμβάνεστε διάφορα, μεταξύ των οποίων και ότι «χωρίς την Κύπρο δεν μπορεί να διοχετευθεί προς την Ευρώπη αέριο, αλλά ούτε και προς την Τουρκία». Και ότι «η Τουρκία επιχειρήσει να υπονομεύσει τη συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών Κύπρου-Αιγύπτου, αλλά χωρίς επιτυχία».²

Για να στραφούμε και στην άλλη γαλανόλευκη σημαία της περιοχής, ο Γιουβάλ Στάνιτς, υπουργός ενέργειας του Ισραήλ και προφανώς πολιτικός διαχειριστής του ανεπανάληπτου κοιτάσματος Λεβιάθαν, ήταν πολύ λιγότερο χαρούμενος από τον Κύπριο πρόεδρο. Η κοσμική σημασίας ανακάλυψη του στρατηγού Σίσι δεν ήταν παρά «οδονηρή υπενθύμιση των αφρόνων ενεργειών [του Ισραήλ]», γιατί «καθυστερούσαμε επί χρόνια τις έρευνες, καθυστερούσαμε την εξέλιξη· τίποτα δεν κινείται».³

Τα ερωτήματα θα πρέπει ήδη να συσσωρεύονται. Μπορείς άραγες, ακόμη και αν είσαι κράτος, να «καθυστερήσεις την εξέλιξη»; Και αν μπορείς, γιατί να το κάνεις; Μπορεί ένα κοιτάσμα, όπως καλή ώρα «η ανακάλυψη του πολυεθνικού κολοσσού», να συμμορφώνεται με την οριοθέτηση των ΑΟΖ με ακρίβεια έξι χιλιομέτρων στα 200, δηλαδή 3%; Υπάρχει κάποιος λόγος που τα πάσης φύσεως κοιτάσματα βρίσκονται μια ζωή κοντά στα πάσης φύσεως σύνορα; Τελικά διαθέτει η ελληνική ΑΟΖ πετρέλαιο; Και αν ναι, πόσο τέρμα γωνία; Μη φοβάστεως συνήθως, θα τα απαντήσουμε όλα. Ούτως ή άλλως, μέχρι να αποφανθεί ο ελληνικός λαός περί του πώς ακριβώς θα μας πάνε κλωτσώντας, δεν είχαμε τίποτα καλύτερο να κάνουμε...



Ενδέχεται οι περίφημες «τριμερείς», εκτός από ευκαιρία για ζητο να είναι και σεμινάρια εξεύρεσης πετρελαίου...

2. Αντικαπιταλιστικές Γνώμες περί Πετρελαίου

Θα το έχετε καταλάβει ότι σε αυτό το περιοδικό έχουμε ένα κολληματάκι με το πετρέλαιο. Το κουβαλάμε από τα παιδικά μας χρόνια, τότε που «ο Μπους» είχε εισβάλλει στο Ιράκ «για τα πετρέλαια» και το καλύτερο που είχε να προσφέρει η αντικαπιταλιστική ανάλυση σε απάντηση ήταν ότι «οι ΗΠΑ εισβάλλουν στο Ιράκ για να διαδώσουν τον καπιταλισμό». Απο τότε έχουμε ασχοληθεί μερικές φορές με το ζήτημα και θα θέλαμε τώρα να συνοψίσουμε τις γνώμες που έχετε ακούσει κατά καιρούς.⁴

Η πρώτη ιδέα που διατρέχει τα όσα λέγονται σχετικά σε αυτό το περιοδικό είναι ότι το πετρέλαιο και γενικότερα τα «ενεργειακά εμπορεύματα» είναι «βασικά εμπορεύματα». Η ιδέα διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον George Caffentzis με αφορμή την «ενεργειακή κρίση» της δεκαετίας του '70. Σύμφωνα με την ιδέα του Caffentzis, τα ενεργειακά εμπορεύματα, για τεχνικούς -δηλαδή ιστορικούς- λόγους εμπλέκονται στην παραγωγή όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Πράγματι, κάθε συγκεκριμένη καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία

σία χρειάζεται τα ενεργειακά εμπορεύματα για να κινήσει μεταφορικές και παραγωγικές μηχανές. Οπότε κάθε αύξηση ή μείωση της τιμής των ενεργειακών εμπορευμάτων επηρεάζει την τιμή όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων.⁵

Ο Caffentzis χρησιμοποίησε αυτή την ιδέα στις αρχές της δεκαετίας του '80 για να υποστηρίξει ότι «το κεφάλαιο», κινούμενο από την βαθύτερη εσωτερική λογική του, αύξανε την τιμή των ενεργειακών εμπορευμάτων ώστε να αυξήσει τις τιμές όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Αυτή η γενική αύξηση, από τη μια έριχνε τους μισθούς της εργατικής τάξης, περιορίζοντας την εξέγερση των προηγούμενων δεκαετιών, και από την άλλη λειτουργούσε ως αντλία μεταφοράς της υπεραξίας από τους κλάδους έντασης εργασίας στους κλάδους έντασης κεφαλαίου της καπιταλιστικής παραγωγής. Με εργαλείο την αύξηση των τιμών των ενεργειακών εμπορευμάτων, η υπεραξία που παρήγαγε ο εργαζόμενος σε μπαρ εμφανιζόταν ως κέρδη της βιομηχανίας πυρηνικής ενέργειας. Οπότε η στρατηγική απάντηση «του κεφαλαίου» στην προλεταριακή εξέγερση των 60s και 70s ήταν η ταυτόχρονη γιγάντωση των τομέων υψηλής και χαμηλής οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου, συνεπώς η ριζική ανατροπή της τεχνικής σύνθεσης του προλεταριάτου: ο εργάτης μάζα «χωρίστηκε στα δυο» - μετατράπηκε σε εργάτρια των υπηρεσιών και τεχνικό υπολογιστών. Η πολιτική σύνθεση του προλεταριάτου δεν τα πήγε εξίσου καλά.

Εμείς από την άλλη δεν ζούσαμε στη δεκαετία του '80. Εμείς δεν είχαμε να κάνουμε μόνο με την ανατροπή της τεχνικής σύνθεσης του προλεταριάτου, αλλά και με τις πολεμικές συγκρούσεις των δεκαετιών που ακολούθησαν την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ. Και κατά τη γνώμη μας, η ιδέα του Caffentzis δεν επαρκούσε πλέον. Το ποιόν της ανεπάρκειας το είδαμε ήδη: Αν ακολουθήσουμε αυτή τη γνώμη κατά γράμμα, κινδυνεύουμε να πιστέψουμε ότι η εισβολή στο Ιράκ το 2003 έγινε από τον «καπιταλισμό» για λόγους «γενικού καπιταλιστικού καλού», για να «μεταφερθεί η υπεραξία», «να αυξηθεί η οργανική σύνθεση» κλπ κλπ. Η ιδέα που ήθελε τον στρατό του κράτους των ΗΠΑ να ποζάρει ως το «μακρύ χέρι του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος» δεν μας ικανοποιούσε διόλου.

Η παραλλαγή που προτείνουμε με τον γνωστό χειροτεχνικό τρόπο καθώς τα χρόνια περνούσαν και η παγκόσμια διακρατική σύγκρουση εξελισσόταν, είχε ως εξής: τα ενεργειακά εμπορεύματα είναι όντως «βασικά εμπορεύματα», εμπορεύματα στρατηγικής σημασίας για κάθε καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία. Τα καπιταλιστικά κράτη όμως, χρησιμοποιούν τον έλεγχο αυτών των εμπορευμάτων, όχι για «το κοινό καπιταλιστικό καλό», αλλά ως όπλο στη μεταξύ τους σύγκρουση. Μάλιστα, εκείνο που χρησιμοποιείται ως όπλο στον διακρατικό ανταγωνισμό, δεν είναι μόνο η πρόσβαση σε αυτά τα εμπορεύματα, αλλά και η στέρηση της πρόσβασης, ακόμη και η καταστροφή τους. Όταν λέμε «έλεγχος» των ενεργειακών εμπορευμάτων, εννοούμε τόσο την οργάνωση της αφθονίας όσο και την οργάνωση της σπάνης τους.

Από το 2009 και μετά χρησιμοποιούμε αυτή τη γνώμη όποτε είναι να μιλήσουμε για την εξέλιξη του διακρατικού ανταγωνισμού.⁶ Θα θέλαμε τώρα να σημειώσουμε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής χρήσης των ορυκτών καυσίμων που προκύπτουν από αυτή τη γνώμη. Λοιπόν, όταν μι-

λάμε για τα ορυκτά καύσιμα και τον καπιταλισμό θα πρέπει να έχουμε υπ' όψιν:

Πρώτον, την σημειακή φύση των κοιτασμάτων τους. Αντίθετα με τον αέρα, το νερό ή την ηλιακή ενέργεια, τα ορυκτά καύσιμα βρίσκονται σε πολύ συγκεκριμένα σημεία του πλανήτη. Από τη σκοπιά των αφεντικών, αυτή η συγκεκριμένη χωροθέτηση αποτελούσε εξαρχής το βασικό τους πλεονέκτημα. Όταν στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα το κάρβουνο επιλέχθηκε ως βασική κινητήριος δύναμη των καπιταλιστικών μηχανών έναντι του νερού και του αέρα, το πλεονέκτημά του ήταν ακριβώς η σημειακή φύση των πηγών του και η δυνατότητα αποκλειστικού ελέγχου αυτών των πηγών. Όταν έναν αιώνα αργότερα, λίγο πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, το πετρέλαιο επιλέχθηκε έναντι του κάρβουνου, το βασικό του πλεονέκτημα ήταν και πάλι η δυνατότητα περαιτέρω απομάκρυνσης των σημείων παραγωγής από τα σημεία κατανάλωσης της ενέργειας. Το καινούριο ήταν η μείωση της πολιτικής ισχύος των εργατών των ανθρακωρυχείων μέσω της αντικατάστασής τους από αποικιοκρατούμενους εργάτες πετρελαίου.

Δεύτερον, το τεράστιο μέγεθος του δικτύου που απαιτείται για τη μεταφορά τους. Η απομάκρυνση των τόπων παραγωγής από τους τόπους κατανάλωσης της ενέργειας είχε ως αποτέλεσμα την τεράστια μεγέθυνση των μεταφορικών αναγκών. Οι αγωγοί και τα τάνκερ πολλαπλασιάστηκαν με στόχο τη μείωση της εργασίας μεταφοράς. Ως αποτέλεσμα, η παραγωγή των ορυκτών καυσίμων είναι μια παραγωγική διαδικασία που εκτείνεται σε μυριάδες λεπτές γραμμές γύρω από τον πλανήτη. Μάλιστα, αν μετρήσουμε σε εργασία και σταθερό κεφάλαιο, το μεγαλύτερο μέρος αυτής της παραγωγικής διαδικασίας δεν είναι οι πετρελαιοπηγές, αλλά αυτό το δίκτυο μεταφοράς.

Τρίτον, την ευαισθησία αυτού του δικτύου σε παρεμβάσεις κάθε είδους. Όπως είδαμε ως τώρα, η διαδικασία παραγωγής ορυκτών καυσίμων διατάσσεται ως σημεία στον χώρο και ένα δίκτυο μεταφοράς μεταξύ αυτών των σημείων. Η αχανής έκταση αυτού του δικτύου το καθιστά ιδιαίτερα ευαίσθητο, γιγαντώνει τις ανάγκες φύλαξής του, πολλαπλασιάζει τους τρόπους βίαιης παρέμβασης πάνω του σε ασύλληπτο βαθμό. Συνεπώς,

Τέταρτον, την στενή διαπλοκή των «ορυκτών καυσίμων» με την ένοπλη κρατική ισχύ. Δεν υπάρχει κανείς ικανός να προστατεύσει (καλύτερα: να διαχειριστεί) αυτό το δίκτυο πέρα από τα καπιταλιστικά κράτη και τους στρατούς τους. Η παραγωγή της ενέργειας και η διανομή της, ήδη από τις αρχές του εικοστού αιώνα έχει ανατεθεί στην κρατική ισχύ. Συνεπώς έχει αναχθεί σε βασικό κομμάτι των διακρατικών ανταγωνισμών. Ο έλεγχος της αφθονίας και της σπάνης των ορυκτών καυσίμων είναι κομμάτι αυτού που τα αφεντικά αποκαλούν «γεωπολιτική».

Από τότε που το ελληνικό κράτος ανακάλυψε για άλλη μια φορά πετρέλαιο στην ΑΟΖ του, υποστηρίξαμε ότι κάθε «ανακάλυψη ορυκτών καυσίμων» δεν είναι γεωλογικό ζήτημα, αλλά κατά βάση οικονομικό ζήτημα. Το κατά πόσο ένα κοίτασμα «υπάρχει» ή «δεν υπάρχει», λέγαμε, εξαρτάται από την τιμή του και το κόστος της εξόρυξης.⁷ Θα θέλαμε τώρα να προσθέσουμε κάτι που μας φαίνεται ακόμη περισσότερο σημαντικό: κάθε ανακάλυψη ορυκτών καυσίμων δεν είναι μόνο οικονομικό ζήτημα, αλλά και ζήτημα διακρατικού ανταγωνισμού.

Η αναγγελία της δημιουργίας ενός νέου σημείου στο παγκόσμιο πλέγμα παραγωγής ορυκτών καυσίμων, σημαίνει και την αναγγελία της κατασκευής ενός νέου τμήματος του δικτύου μεταφοράς. Σημαίνει επίσης νέες δυνατότητες επιρροής στην τιμή των ορυκτών καυσίμων, νέες δυνατότητες (στρατιωτικής) οργάνωσης της αφθονίας και της σπάνης τους.

Με άλλα λόγια, με κάθε «επιστημονική ανακάλυψη» ορυκτών καυσίμων, ένα συγκεκριμένο σημείο του πλανήτη αλλάζει καπιταλιστική σημασία. Ο στρατιωτικός έλεγχος αυτού του σημείου μετατρέπεται σε βασικό ζήτημα. Η πρόσβαση σε αυτό, όπως και η άρνηση της πρόσβασης σε αυτό μετατρέπονται σε διακύβευμα. Η ύπαρξη και η ανυπαρξία των ορυκτών καυσίμων παύουν να συζητιούνται από τους γεωλόγους. Και συζητιούνται από τα υπουργεία Άμυνας και Εξωτερικών.

Είναι γι' αυτό που οι «ανακαλύψεις» των κοιτασμάτων και η αποτίμησή τους γίνεται πάντα από κράτη και «μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες», δηλαδή από τις ειδικές υπηρεσίες των «μεγάλων δυνάμεων» που ασχολούνται με την «ενέργεια». Είναι γι' αυτό που τα κάθε λογής «κοιτάσματα» βρίσκονται πάντα κοντά στα κάθε λογής σύνορα. Είναι γι' αυτό που τα κάθε λογής «κοιτάσματα» πολλαπλασιάζονται σε περιόδους πολεμικής εμπλοκής, ειδικά όταν πρόκειται για τα περίφημα «ελληνικά πετρέλαια» που χάνονται και εμφανίζονται ξανά εδώ και έναν αιώνα.

Με την ευκαιρία, θα χρησιμοποιήσουμε τα όσα είπαμε ως εδώ για να κάνουμε κάποιες προσθήκες στην ιστορία των ελληνικών πετρελαίων. Από τη μια για να φανεί ότι τα όσα λέμε δεν είναι μαρξισμός αλλά ιστορία, που είναι πολύ διαφορετικό πράγμα. Από την άλλη για να σημειωθεί ότι ο καλός στρατηγός Σίσι δεν είναι ο πρώτος στρατηγός στην ιστορία της Ανατολικής Μεσογείου που βρήκε πετρέλαιο.

3. Ο Στρατηγός Μεταξάς Βρίσκει Πετρέλαιο

Όπως και να το κάνουμε, τα ελληνικά πετρέλαια είναι κυμαινόμενο ζήτημα. Η πρώτη τους εμφάνιση, δηλαδή η πρώτη ενασχόληση του ελληνικού κράτους μαζί τους, χρονολογείται από το 1920. Τότε, με τον ελληνικό στρατό να ετοιμάζεται για τη Σμύρνη, «ο προϊστάμενος της γεωλογικής εταιρείας κύριος Κ. Γεωργαλάς επελήφθη της επιστημονικής εξετάσεως της περιφέρειας Ιωαννίνων» και καθώς φαίνεται βρήκε και γαμώ τα πετρέλαια. Περίπου ταυτόχρονα, το ελληνικό κράτος «συνωμολόγησε σύμβαση μετά της 'Anglo-Persian Co.' δια την εκτέλεση ερευνών εν Μακεδονία».⁸ Όπως καταλαβαίνετε, εκείνο το πρώτο ελληνικό πετρέλαιο είχε την διπλή σημασία που επισημάναμε παραπάνω: από τη μια «πολύτιμος ορυκτός πλούτος» και από την άλλη συνοριακή διεκδίκηση. Η Ήπειρος και η Μακεδονία ήταν κατεχόμενες περιοχές που μόλις είχαν προσαρτηθεί στο ελληνικό κράτος. Η άλλη δύναμη που ενδιαφερόταν για τα «πετρέλαια της περιοχής» ήταν η Ιταλία.⁹ Οπότε η «ανακάλυψη πετρελαίου» φιλοδοξούσε να εισάγει τις «νέες χώρες» στους λογαριασμούς της Μεγάλης Βρετανίας, και να παρέμβει στον αγγλοϊταλικό ανταγωνισμό αποδίδοντας ταυτόχρονα νέο διεθνές ενδιαφέρον στις ελληνικές διεκδικήσεις επί της «Βορείου Ηπείρου» που είχαν ήδη εκφραστεί κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων.

Δυστυχώς για την εθνική γεωλογία, ο χρόνος περνούσε γρήγορα τω καιρώ εκείνω. Με συνοπτικές διαδικασίες η Anglo-Persian Co. αποφάσισε ότι δεν

υπάρχει πετρέλαιο στη Μακεδονία, πιθανότατα σε μια επίδειξη καλής θέλησης προς την Ιταλία και εγκατάλειψης του ελληνικού κράτους που εν τω μεταξύ προσαποθύσε να μετατραπεί σε Βυζάντιο. Όσο για τους Έλληνες ειδικούς, που όσο να 'ναι έβλεπαν περισσότερο πετρέλαιο, όταν οι επιστημονικές ανακαλύψεις του Κ. Γεωργαλά ανακοινώθηκαν με το καλό στο «Γεωλογικό Συνέδριο της Λιέγης», το ημερολόγιο έδειχνε 20 Ιουλίου του 1922 και ο ελληνικός στρατός ετοιμαζόταν να επιστρέψει πατείς με πατώ σε από τα βάθη της Ανατολίας. Αδιάφορος για τέτοια πεζά ζητήματα, ο καθηγητής ορυκτολογίας του πανεπιστημίου Αθηνών Ζ. Κτενάς προχώρησε σε μια «ενδιαφέρουσα ανακοίνωση περί των πετρελαιοφόρων στρωμάτων της Αλβανίας και της Βορείου Ηπείρου», «χωρίς όμως να συγκινηθούν εκ ταύτης οι διεθνείς επιχειρηματίαι».¹⁰

Οι διεθνείς επιχειρηματίαι παρέμειναν ασυγκίνητοι για πολύ καιρό. Άλλωστε, στις σπάνιες περιόδους όπου ο κλασικός εδαφικός επεκτατισμός δεν βρισκόταν στην πρώτη γραμμή των ελληνικών κρατικών προτιμήσεων, η ύπαρξη των ελληνικών πετρελαίων έβρισκε αντίπαλους και στο εσωτερικό του ελληνικού κράτους. Το 1926 το ναυτικό επιτελείο έστειλε στη Ζάκυνθο μια επιτροπή με αρχηγό τον «αρχιναυπηγό κύριο Παυλίδη». Στόχος του Παυλίδη ήταν να ανακαλύψει πετρέλαιο (που ήταν εύκολο) και κατόπιν να ανασκευάσει τα πολεμικά πλοία του ελληνικού κράτους ώστε να καίνε πετρέλαιο αντί για κάρβουνο (που ήταν πιο δύσκολο). Παρότι η ύπαρξη του Ζακυνθινού πετρελαίου, εκτός από τον Παυλίδη, πιστοποιούνταν από τη μεγαλύτερη αυθεντία που θα μπορούσε να φανταστεί Έλληνας, δηλαδή τον Ηρόδοτο, το επίσημο περιοδικό των Ελλήνων Μηχανικών δεν ενθουσιάστηκε καθόλου:

Είναι περιέργων πώς το Ναυτικόν Επιτελείον, το οποίον συνήθως χαρακτηρίζει επιστημονική έρευνα των λαμβανομένων υπ' αυτού αποφάσεων, εδέχθη και να συζητήση καν επί θέματος το οποίον και επιστημονική των γεωλόγων ξένων και ελλήνων μελέτη και συζήτησις εξήντησε και επιτόποι επί πενήνταετία κατ' επανάληψιν γενόμεναί έρευναι απέδειξαν ότι ουδεμίαν σοβαράν ελπίδα δύνανται τις να έχει περί υπάρξεως εκμεταλλευσίμων ποσών πετρελαίων.¹¹

Προφανώς οι Έλληνες μηχανικοί δεν τα πήγαιναν πολύ καλά με τον γραπτό λόγο, αλλά τη βασική ιδέα την πιάνετε. Όσο για το πετρέλαιο, κατά τη γνώμη τους, το αναμφισβήτητο υπαρκτό πετρέλαιο που ανέφερε ο Ηρόδοτος, είχε εν τω μεταξύ διαρρεύσει από κάποια υποθαλάσσια σχισμή «μεταξύ Ζακύνθου και του κόλπου της Κυπαρισσίας», οπότε πάπαλα.

Η επόμενη -εξαιρετικά σύντομη- εμφάνιση των ελληνικών πετρελαίων έγινε το 1930, εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Τότε το Υπουργείο Οικονομικών προκήρυξε διεθνή διαγωνισμό για την ανάληψη νέων επιστημονικών ερευνών στην Ήπειρο. Αφού «ουδείς ενεφανίσθη ή άλλως ενδιεφέρθη δια τας εμφανίσεις των ορυκτών υδρογονανθράκων», η κυβέρνηση Βενιζέλου αποφάσισε να καλέσει μόνη της «την Dutch Royal Oil και την Standard Oil να ενδιαφερθώσιν υπέρ αυτών. Η απάντησίς τους ελήφθη μετ' ολιγίστας ημέρας και ήτο αρνητική».¹² Η κυβέρνηση Βενιζέλου είχε φροντίσει να καλέσει μία εταιρεία βρετανοολλανδικών και μια εταιρεία αμερικανικών συμφερόντων, αλλά η γρήγορη απάντηση αποδεικνύει ότι οι δύο εταιρείες, δηλαδή τα δύο κράτη, δεν είχαν τόσο μεγάλο πρόβλημα συνεννόησης όσο υπολόγιζαν οι Έλληνες.

Αλλά το μεγαλύτερο διάστημα διαρκούς ύπαρξης των ελληνικών πετρελαίων πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η περίοδος της δικτατορίας του Μεταξά. Πράγματι, δεν είχαν περάσει δυο εβδομάδες από το «πραξικόπημα» της 4^{ης} Αυγούστου του 1936 και οι κρατικές γεωλογικές αναζητήσεις ήδη απασχολούσαν τις εφημερίδες. Μπορεί τα «ενδιαφέροντα» πετρέλαια της Ζακύνθου μέχρι στιγμής να μην είχαν επιφέρει παρά «πενιχρότητα αποτελέσματα», κατά τα άλλα όμως, ολάκερη η χώρα ήταν γεμάτη πετρέλαιο. Δηλαδή όχι ακριβώς ολάκερη. Τα πετρέλαια βρισκόταν κρυμμένα στη Δυτική Πελοπόννησο, σε ολόκληρη τη Νότιο Μακεδονία και κυρίως στη Δυτική Θράκη. Ήδη διεξάγονταν έρευνες στην περιοχή «12-15 χιλιόμετρα βορείως και ανατολικών των Φερών» και «αι ενδείξεις υπήρξαν αδιαφιλονίκητοι και απταί», δηλαδή όταν έσκαβες μύριζε πετρέλαιο.

Οπότε, παρά την πρόσφατη χρεοκοπία του ελληνικού κράτους, το μέλλον διαγραφόταν λαμπρό: η πολυτιμότερη όλων καύσιμη ύλη, «αν ευδοκ[ούσε] ο ύψιστος» θα οδηγούσε «εις την ευημερίαν και την δημοσιονομικήν ανασυγκρότησιν». Άλλωστε πίσω από την τράπεζα Χάμπρο που ενδιαφερόταν για τις γεωτρήσεις

ευρίσκονται και παραδοκούσι την καταλληλότερα στιγμήν δια να επέμβωσι, δύο τεράστια συγκροτήματα, ήτοι η «Σελλ Ρόγιαλ Δοντς» και η

«Στάνταρ Σοκόνου Κορπορέισον». Εκ τούτων η πρώτη εκπροσωπή ουσιαστικώς το βρετανικόν κράτος και η δεύτερα το αμερικανικόν, μεταξύ δε αυτών θα διεξαχθή ο πραγματικός συναγωνισμός για την ουσιαστικήν επικράτησιν εν Ελλάδι.¹³

Η παλιά ιδέα των βενιζελικών είχε προφανώς παραμείνει στην εφεδρεία και ξαναζωντάνευε. Όσο για το που ακριβώς βρισκόταν οι γεωτρήσεις που θα έλυαν το δημοσιονομικό πρόβλημα, μπορεί να δει κανείς τον παρακάτω χάρτη.



Οι γεωτρήσεις του ελληνικού κράτους το 1936: ύποπτα κοντά στο σημείο όπου έμπαινε η πινέζα με τη μετάθεση του Θανάση Σφίξε κι άλλο το Ζωνάρι».

Οι γεωτρήσεις στην «ελληνική Θράκη», παρότι για κάποιο λόγο τέρμα γωνία, συνέχισαν να πηγαίνουν από το καλό στο καλύτερο για κάποιους μήνες, πάντα συνοδευόμενες από την «επίλυση του δημοσιονομικού προβλήματος», την «μάχη μεταξύ τεραστίων συμφερόντων για τον καθορισμό ζωνών επιρροής», την όλο και ενδεικτικότερη οσμή πετρελαίου να αναδύεται από τα ροταριανά τρυπάνια και βεβαίως τη γενναιοδωρή χρηματοδότηση του υποκαταστήματος Αλεξανδρουπόλεως της Εθνικής Τραπέζης. Στις 9 Ιανουαρίου του 1937, το «ενδεχόμενο πικράς απογοητεύσεως» από το κοίτασμα ανατολικά των Φερών είχε πλέον αποκλειστεί επιστημονικώς. Και σαν να μην έφτανε αυτή η χαρά, τα κοιτάσματα πετρελαίου ξεπηδούσαν σαν τα μανιτάρια σε ολόκληρη την επικράτεια του ελληνικού κράτους, ή τουλάχιστον στα πιο ενδιαφέροντα σημεία της. Οι έρευνες στη «Νέα Μεσημβρία», κοντά στη Θεσσαλονίκη, παρέιχαν πλέον «ουχί ενδείξεις, αλλά αποδείξεις». Η Ζάκυνθος, όχι μόνο είχε πάψει να έχει «πενιχρά αποτελέσματα», αλλά η εταιρεία «Zanthe Oil Fichs Co.» είχε συσταθεί επί τούτου στην Αγγλία και ετοιμαζόταν να τρυγήσει τον υπόγειο πλούτο της. Στην Κατερίνη, τέλος, το μόνο που εμπόδιζε το πετρέλαιο να αναβλύσει ήταν «η έλλειψη σοβαρότητας του αναλαβόντος την γεωτρήσιν επιχειρηματίου».¹⁴



Για όσους δεν ξέρουν πού είναι το Κατάκωλο και ποια η σχέση του με τη Ζάκυνθο και τον Πύργο...

Κι όμως, όλα αυτά τα χαρμόσινα ξεχάστηκαν για άγνωστους λόγους στα χρόνια που μεσολάβησαν μέχρι την είσοδο του ελληνικού κράτους στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το μόνο που απέμεινε σχεδόν μέχρι τέλους ήταν το αρχικό ουσιαστικό, δηλαδή τα πετρέλαια της Δυτικής Πελοποννήσου. Φαίνεται πως η σχισμή μεταξύ Ζακύνθου και Πελοποννήσου δεν είχε κάνει τόσο καλή δουλειά, γιατί ο πολυεκατομμυριούχος ομογενής και ιδιοκτήτης πετρελαιοπηγών στη Λουίζιαν, κύριος Ουίλιαμς Χέλης κατέφτασε φουριόζος κάπου μετά το 1937 και με την άπλητη υποστήριξη του καλού κυρίου Μεταξά έστησε ολόκληρη επιχείρηση εντοπισμού πετρελαίου στο Κατάκωλο. Ο Αθ. Γεωργίου, δημοσιογράφος που επισκέφθηκε τις εγκαταστάσεις το 1939, εμποδίστηκε από «αυστηρές διαταγές» να ασχοληθεί «με το (...) εις ποίον ευχάριστον σημείον έχουν προχωρήσει» οι έρευνες. Από την άλλη αφέθηκε ελεύθερος να μεταδώσει το όραμα του πολυεκατομμυριούχου για τον Πύργο Ηλείας:

Μέσα σε λίγα έτη ο Πύργος θα αριθμή πληθυσμόν 100.000 κατοίκων (...) θα συρρεύσουν κατά χιλιάδας οι εργάται μετά των οικογενειών των (...) θα ιδρυθή αεροδρόμιον, το οποίον θα εξυπηρετή την προσγείωσιν και απογείωσιν [των] αεροπλάνων (...) δεκάδων εκατομμυριούχων (...).

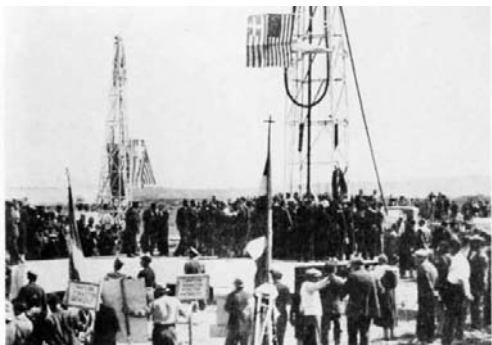
Σιδηρόδρομοι τοπικοί επίσης θα δημιουργηθούν, ατμόπλοια κατά δεκάδας θα επισκέπτονται το λιμάνι του Κατακώλου δια να μεταφέρουν το πετρέλαιο, αυτοκίνητα θα διατρέχουν τους δρόμους (...). Με λίγα λόγια το χρήμα θα ρεύση άφθονον, κέντρα διασκεδάσεως μεγάλα θα γίνουν, κινηματογράφοι και θέατρα μόνιμα, μεγάλα ρεστωράν, μέγαρα κλπ.¹⁵

Για κάποιον καταραμένο λόγο, η φωτογραφία του στρατηγού Μεταξά με τον κύριο Χέλη έχει βγει τόσο θολή που δυσκολευόμαστε ακόμη και να πούμε ποιος είναι ο καθιστός και ποιος ο όρθιος.



*Ο μεγαλοεπιχειρηματίας κ. Ο. Χέλης συνομιλῶν μετὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Γεω. Μεταξά.

Τουλάχιστον η φωτογραφία από την επίσκεψη του στρατηγού Μεταξά στις γεωτρήσεις του Κατάκωλου είναι πολύ καθαρότερη.



Χάρης σε τούτη τη φωτογραφία μπορούμε να πιστοποιήσουμε και οπτικώς ότι τα ελληνικά πετρέλαια όντως υπήρξαν κατά την περίοδο 1936-1940. Κατόρθωσαν μάλιστα να φτάσουν μέχρι το στάδιο δύο αντικειμένων που μοιάζουν με πετρελαιοπηγές, αλλά στην πραγματικότητα είναι μοντερνιστικού στυλ ικριώματα ανάρτησης σημαίων.

Ας μην αφήσουμε όμως ετούτη την ταπεινή κατάληξη να συσκοτίσει τα σημαντικά συμπεράσματα που μπορούμε να εξάγουμε από την πολυκύμαντη ιστορία των ελληνικών πετρελαίων στον μεσοπόλεμο. Πράγματι λοιπόν, τα ελληνικά πετρέλαια υπήρξαν για τα περίπου είκοσι χρόνια που μεσολάβησαν από τον ένα πόλεμο του ελληνικού κράτους έως τον επόμενο. Και διήγαν τον βίο τους επικινδύνως, όπως όλα τα πετρέλαια: ανακαλύφθηκαν από γεωλόγους, στρατηγούς και υπουργούς, ανακοινώθηκαν σε συνέδρια όπου όλοι αδιαφόρησαν, έπιασαν τέρμα γωνία στον χάρτη, συμμετείχαν σε διακρατικούς λογαριασμούς, έχτισαν εφημερεύουσες πολιτείες και έλυσαν το δημοσιονομικό πρόβλημα του χρεοκοπημένου ελληνικού κράτους. Ομολογουμένως, στην πορεία, το αρ-

χικό ενδιαφέρον των μεγάλων πολυεθνικών που αντιπροσώπευαν ολόκληρες μεγάλες δυνάμεις (αλλά όχι τη Γερμανία) ατόνησε, πιθανόν μαζί με τη δυνατότητα του ελληνικού κράτους να παριστάνει ότι ετοιμάζεται να πουλήσει υπηρεσίες και όχι να πολεμήσει για δικό του λογαριασμό. Στο τέλος τα ελληνικά πετρέλαια απέκτησαν αποκλειστικά εσωτερικό προπαγανδιστικό ρόλο και ανατέθηκαν σε κάποιον ευτράπελο επιχειρηματία που θα μπορούσε να είναι ο Μεταξάς μεταμφιεσμένος.

Αλλά εν πάση περιπτώσει, ήταν και αυτά «πετρέλαια», όπως όλα τα «πετρέλαια» του κόσμου. Κομμάτι των διακρατικών ανταγωνισμών, της εσωτερικής προπαγάνδας και των επιστημονικών ανακοινώσεων. Σαν υπόγεια γάτα του Σρέντινγκερ, υπήρξαν και ταυτόχρονα δεν υπήρξαν, αναλόγως συμφέροντος, μόνο που στην περίπτωση τους τα πάσης φύσεως συμφέροντα είναι πολύ πιο περίπλοκα απ' ό,τι νομίζουν οι πάσης φύσεως μαρξιστές. Κι αν ξεχάστηκαν με την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η λήθη δεν ήταν παρά προσωρινή. Μόλις τον Φλεβάρη του 2010, ο καλός κύριος Ιωάννης Μάζης, παρότι καθηγητής της γεωπολιτικής και όχι της γεωλογίας, μας έκανε τη χάρη να ανακαλύψει την ύπαρξη «υδριτών Μεθανίου» στην ελληνική επικράτεια. Δυστυχώς ήταν πάλι τέρμα γωνία. Στην «περιοχή Καστελορίζου».

Αλλά για αυτό θα πρέπει να διαβάσετε την προσούρα «Η Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου». Αν βαριέστε πολύ, περιοριστείτε μεταξύ των σελίδων 162 και 173. Όσο για το κολοσσιαίο κοίτασμα του στρατηγού Σίσι, νομίζουμε οι προσεκτικοί αναγνώστες μας μπορούν να συμπληρώσουν μόνοι τους τις τελίτσες μέχρι την επόμενη του εμφάνιση (τελευταίους εκτιμούμε όλο και περισσότερο).

1. «Κοίτασμα Αερίου - Μαμούθ στην Αίγυπτο», *Καθημερινή*, 1/9/2015.
2. Η επιχειρηματολογία του προέδρου Αναστασιάδη από το Σωτήρης Σιδέρης, «Αναβάθμιση Λευκωσίας Λόγω Αερίου στην Αίγυπτο», *Καθημερινή*, 2/9/2015.
3. Κώστας Καρκαγιάννης, «Τι σημαίνει η Ανακάλυψη του Αερίου στην Αίγυπτο», *Καθημερινή*, 6/9/2015.
4. Από τα όσα έχουν γραφτεί κατά καιρούς σε αυτό το περιοδικό, μπορείτε να δείτε το «There Will be Blood: Δυνητικά Κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο», *Antifa #27*, 11/2011. Επίσης το «Ο George Caffentzis στη Μέση Ανατολή», *Antifa #30*, 4/2012. Τέλος το «Τα Περιπτώματα του Διαβόλου, η Τιμή τους και ο Ρόλος τους στη Σύγχρονη Πλανητική Σύγκρουση», *Antifa #45*, 3/2015. Σύνοψη στο *Autonome Antifa, Η Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου*, Αθήνα, 2015, σελ. 108-115. Τα περί μετατροπής του Ιράκ σε καπιταλιστικό κράτος δεν θα σας πούμε ποιος τα έλεγε και τώρα κάνει ότι δεν το θυμάται... Άντε, θα σας πούμε: τα «Παιδιά της Γαλαρίας».
5. George Caffentzis, *Η Εργασία, η Ενέργεια, η Κρίση και το Τέλος του Κόσμου*, Αρχείο 71, 2012.
6. Για παράδειγμα, με διάφορες αφορμές έχουμε υποστηρίξει ότι η εισβολή του κράτους των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003 δεν είχε στόχο την πρόσβαση στα «πετρέλαια» αλλά τον αποκλεισμό των ορυκτών καυσίμων του Ιράκ από τις παγκόσμιες αγορές [π.χ. «Τα Περιπτώματα του Διαβόλου», *Antifa #45*]. Τώρα τελευταία ανακαλύψαμε ότι αυτού του είδους η «οργάνωση της σπάνης» πάει χέρι χέρι με την «οργάνωση της αφθονίας» από την αρχή της πετρελαϊκής επανάστασης. «Το Ιράκ», λέει ο ιστορικός Timothy Mitchell για τις αρχές του εικοστού αιώνα, «μετατράπηκε σε σημείο κλειδί για

όποιον ήθελε να σαμποτάρει την παραγωγή πετρελαίου. Θα διατηρούσε αυτόν τον ρόλο για μεγάλο μέρος του εικοστού αιώνα και θα τον ανακτούσε, με διαφορετικό τρόπο, στις αρχές του εικοστού πρώτου». Timothy Mitchell, *Carbon Democracy: Political power in the Age of Oil*, Verso, 2011, σελ. 47. Ευχαριστούμε τον σύντροφο Χρήστο που μας έδωσε αυτό το βιβλίο, προφανώς για να μας θυμίσει ότι δεν είμαστε οι μόνοι που λένε εξυπνάδες σε τούτο τον κόσμο.

7. «There Will be Blood: Δυνητικά Κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο», *Antifa #27*, 11/2011.

8. Μια σύντομη ιστορία των ελληνικών πετρελαίων βρήκαμε στο «Υπάρχει Πετρέλαιο εν Ελλάδι;», *Οικονομολόγος Αθηνών*, 28/1/1933. Η «Anglo-Persian Co.» είναι η μετέπειτα BP που λίγα χρόνια πριν είχε αγοραστεί από το βρετανικό κράτος εν όψει Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Σχετικά Marian Jack, «The Purchase of the British Government's Shares in the British Petroleum Company», 1912-1914, *Past & Present*, No. 39, 4/1968.

9. Τελικά μάλιστα το ιταλικό κράτος προχώρησε σε κάποιου είδους άντληση πετρελαίου. «Τα Αλβανικά Πετρέλαια: Ποία είναι η Προέλευσής των», *Σκριπ*, 28/5/1939.

10. «Υπάρχει Πετρέλαιο εν Ελλάδι;», *Οικονομολόγος Αθηνών*, 15/8/1936. Ναι, τα δύο άρθρα έχουν ίδιο τίτλο και απέχουν τρία χρόνια - έτσι γίνεται με τα θέματα που βγαίνουν από το ντουλάπι αναλόγως συγκυρίας. Ως βασικός οδηγός για τις πηγές χρησίμευσε το Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Η Γηραιά Σελήνη: Η Βιομηχανία στην Ελλάδα (1830-1940)*, Θεμέλιο, 1993, σελ. 194-95. Ελπίζουμε ο φιλομαθής νέος που θεώρησε χρέσιμο να υπογραμμίσει τόσο επιμελώς το αντίτυπο που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Παντείου, κάποια στιγμή να πάθει αυτό που του αξίζει...

11. Η Γνώμη της Συντάξεως, «Τα Ανύπαρκτα Πετρέλαια Ζακύνθου», *Εργα #29*, 15/8/1926.

12. «Υπάρχει Πετρέλαιο εν Ελλάδι;», *Οικονομολόγος Αθηνών*, 28/1/1933.

13. Οικονομολόγος Αθηνών, όπ. πριν, 15/8/1936. Ο λόγος για τον οποίο το «πραξικόπημα» της 4^{ης} Αυγούστου πρέπει να μπαίνει σε εισαγωγικά, μπορεί να δει κανείς το κεφάλαιο 12 του Σπουδές στο Γαλανόμαυρο, *Ο Ελληνικός Φασισμός στον Μεσοπόλεμο*, *Antifa Scripta*, 2013.

14. Αρ. Αβραμίδης, «Διεπιστώθη η Ύπαρξις Πετρελαίου εν τη Δυτική Θράκη», *Οικονομολόγος Αθηνών*, 9/1/1937. Το τέλος του άρθρου έχει κι αυτό την πλάκα του: «[Ας ελπίσουμε ότι] το ανατείλαν νέον έτος δεν θα αντιγράφη τα τρία προηγούμενα έτη και η Ελλάς θα χωρήση αλματικούς εις την πλήρη επούλωσιν των πληγών της, υπό την απαρέγκλιτον προϋπόθεσιν, εννοείται, ότι την εσωτερικὴν της ανασυγκρότησιν δεν θα διαταράξη ένας νέος παγκόσμιος πόλεμος (...)].»

15. Α. Γεωργίου, «Ο Πύργος θα εξελιχθή Συντόμως εις Μεγάλην Πόλιν», *Σκριπ*, 1/6/1939.